

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—No. 650.

CHICAGO, ILL., dne 26. februarja (February 26), 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

DR. FR. BENÁK:

SOCIALIZEM IN RELIGIJA.

Če se postavimo na stališče, da je socializem nov, modern svetovni nazor, prihajamo do vprašanj, kakšno je njega razmerje napram vedi, filozofiji, religiji in umetnosti. Po pravici lahko pravimo, da se postavlja socializem izključno na stališče vede same, in mora tako ravnati, kakor vidimo naravnost klasično pri gospodarski socializaciji. Kar se tiče filozofije, mora ta izvirati iz splošnega ozračja in struje dobe, in zato postaja tudi ona znanstvena in obenem socialistična. Treba je še nekoliko besed, da se določi razmerje med socializmom in veroizpovedanjem. V tem oziru je mnogo nejasnosti. Nam pa gre za jedro stvari.

Da je vera v dosedanem ljudskem razvoju igrala veliko ulogo v ugodnem in neugodnem smislu, ne more nihče tajiti. Gre pa za to, ali je še tako danes po svetovni vojni in če bo tako tudi nadalje v bodočnosti. Treba je dobro ločiti pojme cerkev, veroizpovedanje in klerikalizem. Mi na primer zastopamo mnenje, da je vera privatna reč. Ali je res tako? Kaj je religija in v čem je njeno bistvo?

Zopet se pravi, da je vera stvar čuta, četudi si lasti popolno in brezpogojno pravico prodajati še danes poleg svoje znanosti in znanstvene filozofije življenjski in svetovni nazor. Tedaj bi bilo razmerje napram religiji enako kakor napram vedi in znanstveni filozofiji, ker izhaja moderni socializem sam iz njiju. Religija, znanost in filozofija kot deli in sestavine miselnega razvoja imajo skupno to, da so znanje, da so, če imamo le duševno stran pred očmi, faktorji spoznavanja, katerih cilj je resnica, to se pravi: Spoznanje, ki se vjema z resnico.

Socializem gre dalje. Njemu ne zadostuje konstatiranje resnice; on hoče resnico, ker je resnica, realizirati tudi v praktičnem življenju. Kot faktorja spoznavanja se torej religija in socializem ne razlikujeta; oba dajeta resnico o svetu, življenju, družbi i. t. d. Ali je to enostavno nemogoče, zakaj resnica more biti le ena. S stališča spoznavanja ni mogoče misliti, da bi bilo več principov spoznavanja. To bi nasprotovalo pojmu in smislu znanja, spoznavanja in resnice, kakor jih določa logika. Spoznavalno načelo religije je povsem različno od spoznavalnega načela vede. Najvišja instanca vede je razum, medtem ko je religiji vera, in to dvoje načel se enostavno izključuje.

Vera kot spoznavalno načelo vidi zadnji razlog trditve v nekakšni avtoriteti, o kateri se predpostavlja, da ve resnico, medtem ko daje spoznavalno načelo razuma vsakomur priliko, da se prepriča o resnici. S stališča spoznavanja nam je torej le spozna-

valno načelo razuma sprejemljivo. Ugovor, da prihajamo z razumom le do relativne resnice, je popolnoma opravičen, in veda se tega tudi povsem kritično zaveda. Absolutne resnice ne dosežemo nikdar, najmanje potom religije, ki jo pa vendar daje na podlagi avtoritete in objave. To je tudi eden glavnih razlogov, da se religija še vedno drži. Ona odgovarja na vprašanja, na katera bi človek za vsako ceno rad dobil odgovor, ker izhajajo naravnost iz temeljnega nagona samoohranitve. Predvsem je to hrepenenje po življenju onstran groba.

“Zavest, da mora umreti, plaši človeka, ker nasprotuje nagonu samoohranitve, in ker dela, da se kaže življenje, za katerega ohranitev se izčrpava vse človeško delovanje, tako neznatno, kakor da mora izgubiti vsako vrednost, če naj bo smrt obenem neizprosno uničenje individualne eksistence. Zato hoče imeti gotovost, da najde zemeljsko življenje nadaljevanje v življenju onkraj groba, in zato sprejema zagotovilo od tiste strani, ki mu ga daje. Rad veruje, vda se avtoriteti, razloge razuma nadomešča s čutom, in omejenost razumnega spoznanja v tej zadevi zadostuje za dokaz, da je v rečeh, na katere znanost ne odgovarja in ne more odgovarjati, vera potrebna. To je najučinkovitejši čar, s katerim priklepa religija človeka nase; vse drugo opravi navada. Religija vpliva na čut prav s tem hrepenenjem, katerega izpolnitev odreka razum.” (Krejči: ‘O filozofiji sedanjosti.’)

Tukaj vidimo, da igra v religiji glavno vlogo čutna dispozicija, ki nastaja pri razmišljanju o smrti, o drugem življenju, kakor tudi hrepenenje po pravičnosti, ki se veliki večini ljudi v življenju ne uresniči, ki se pa kaže v veri, da doseže človek po smrti plačilo.

Kljub temu pa vendar ne moremo reči, da je religija privatna stvar, stvar čuta. Treba je dobro razlikovati religijo kot svetovni in življenjski nazor, kakor so ga cerkve in duhovniki konstruirali na temelju razodetja božje avtoritete, ki je baje razodela absolutno resnico, in med čutnim razpoloženjem za vero.

Kar se tiče prvega: Religije kot svetovnega nazora, nam je enostavno nespremenljiva, ker ne more biti vera v Boga, ki ve resnico, absolutno resnico, za katero ne zadostuje veda, in ki je to resnico razodel, načelo spoznavanja. Vsaka verska teorija kot razlaganje sveta in življenja pada danes, in v interesu napredka in družbe je, da ne posegajo cerkve kot nositeljice in dodajateljice verskih teorij več v razvoj. Religija, naj bo kakršnakoli, kot svetoven nazor, ki

ga razglašajo cerkve in propagirajo njih organizacije, gre vedno proti napredku in znanstvenemu spoznanju, in zanaša disharmonijo v družbo.

Zato je potrebna ločitev cerkve od države, in zato se bodo morale cerkve, če se bodo hotele še nadalje ohraniti, obrniti zopet do področij, ki izzivajo potrebo religije, namreč k razlaganju življenja in sveta, in izvajati nadaljne posledice, to se pravi, koncentrirati se na moralno vzgojo. Na to stran bo religija lahko še dosti služila razvoju. Cerkev, kar se tiče konstrukcije svetovnega nazora, mora popolnoma respektirati vedo in znanstveno filozofijo kot edino opravičeni princip spoznanja. Sama ob sebi je umevna zahteva, da mora biti klerikalizem, namreč nemoralno stremljenje po izrabljanju religije, čutne dispozicije, za politične in sebične cerkvene namene, onemoogčen. Izkratka, religija bo dotlej opravičena, dokler bo med ljudstvom tista čutna dispozicija, ki sprejema nekritično razlago sveta in življenja, kjer noče ali ne more znanost sama odgovarjati.

Prihajamo pa k povsem modernemu vprašanju, k vprašanju sodobnega socialističnega valovanja časa.

Ali se bo človek tudi nadalje plašil smrti in hrepenel po življenju onkraj groba? Ali mu bo misel na smrt tudi nadalje sugerirala zavest uničenja življenja? Ali se ne bo zadovoljil z relativnim vprašanjem, ki mu ga daje veda, vedoč, da mu ne more niti religija podati absolutne resnice?

Zakaj pravzaprav gre? Za pravilno pojmovanje smisla življenja samega. Če morem pravilno pojmiti razvoj in smisel svojega življenja in si po tem urediti življenje in ga preživeti, se mi ni nikdar treba plašiti smrti in koprneti po nadaljevanju življenja onkraj groba, in tedaj pada v meni tudi čutno razpoloženje za nabožensko vero in za religijo samo. Takih ljudi je pa že bilo, in čim dalje več jih je. Prav socializem daje za blagor celote in srečo vseh človeškemu življenju globok in edino pravilen smisel, in človek, ki živi po tem socialističnem pojmovanju življenja in sveta, je s svojim živlenskimi delom povsem zadovoljen, se ne plaši smrti, in — kdor ve, da je naše spoznanje relativno — mu popolnoma zadostuje razlaga postanka sveta in svetovni nazor, kakor mu ga daje veda, edino mogoče načelo spoznanja.

Na tem mestu prihaja socializem do tesnega stika s samo religijo, in ni se zaman v svojem razvoju kazal in se še kaže kakor vsa verska gibanja. Kar je bila masam nekdanj religija, to jim sedaj postaja socializem. Le da je tukaj velikanska razlika. Socializem se naslanja na vedo. Toda njegova moralka, njegova nrvnost, popolnoma odtehta versko moraliko. Kar se tiče smisla človeškega življenja — in zato navsezadnje gre — je socializem popolnoma in pravilno pojmovan.

Kadar postane to pojmovanje splošno, kadar bo socializem uresničen, pade tudi za vedno razlog religije; živlenski in svetovni nazor bo le eden, znanstven, za čemer gre tudi razvoj, ker more biti resnica le ena. Danes, v stadiju prehodnega razvoja, more imeti religija le ta smisel, da podpira splošno moralnost, ali ta moralnost se mora vjemati z zahtevami

časa, mora biti elegantnost prave dame, moralnost, ki se izraža predvsem v socialni pravičnosti.

Kakor so se religije in cerkve v svojem razvoju vedno prilagajale, se morajo tudi danes prilagoditi potrebam in zahtevam nadaljnjega razvoja. Religije in cerkve nehavajo biti javne zadeve, državne zadeve. V resnici postajajo privatne reči, medtem ko postajata na drugi strani veda in znanstveni svetovni nazor, in morata postajati reči in zadeve vsega ljudstva, vsakega človeka. To vidimo v razvoju socializma par excellence!

Izkratka: Socializem odklanja versko razlago sveta in življenja kot neznanstveno. Religija mu je privatna reč, dokler ima kdo dispozicijo za vero, katere ni mogoče siloma strgati in rušiti. V interesu socializma pa je, da postane novi, znanstveni svetovni nazor — in tu naletimo na socializacijo izobrazbe — javna, državna, splošno človeška zadeva. Cerkev ne sme več iniciativno in agresivno posegati v razvoj; ločitev cerkve od države je enako potrebna, kakor odstranitev verskega pouka iz šole.

Tiger, ki je padel.

Pri predsedniških volitvah na Francoskem je bil Clemenceau kandidat; sedaj je v Egiptu kot privaten mož, ki se hoče na potovanju razvedriti in pozabiti na politične boje in težave. Naj se brigajo drugi za posle, ki jih je bil vodil tako dolgo s samozavestno strastjo, kakor da ne bi mogli biti opravljeni, če jih izpusti iz svojih rok. Njegova kandidatura se je ponesrečila, in Clemenceau ni mož, ki bi ravnodušno ostajal na mestu svojega poraza.

Po rezultatih zadnjih volitev za francosko zbornico in senat se je zdelo skoraj nedvomno, da se ponudi Clemenceauju kandidatura za predsedstvo, bolj dvomljivo je bilo le, če sprejme čast, ki ima na Francoskem bolj dekorativem pomen kot pa kaj fakične politične moči. Izid predsedniških volitev je zaradi tega presenetli svet. Razglati ga je pa glavno s tem, da je vsa zbornica razumela, da se mož kakor Clemenceau ne zadovolji z reprezentativno častjo, in da bi se s prezidentom, ki bi hotel aktivno posegati v vladne posle, ustvari nevaren prejudic. Kakor svet antike, tako tudi Francija ne pušča rada velike moči predolgo v enih rokah.

Clemenceau je bil rojen leta 1841 v skalnati Vendéeji, kjer je živela njegova družina dolga stoletja, znana zaradi svoje bigotnosti, v teh krajih domače, in zaradi podjetne energije. Nekoliko let, ki jih je v mladosti preživel v Ameriki, je razširilo njegovo obzorje, in ko je bil po svojem povratku, po kratki zdravniški karijeri izvoljen za krajnega načelnika v delavskem pariškem okraju Montmartre, je bil že popularen govornik, in v politični polemiki je marsikateremu nasprotniku nagnal strah v kosti. To je povzročilo, da je bil kmalu izvoljen v zbornico in si je tudi tam pridobil priznanje. V dobi civilne vojne je znal previdno manevrirati medtem ko se številni drugi politiki niso znali izogniti po-

treb, da pokažejo predčasno svoje karte, je znal Clemenceau porabiti situacijo v svoj prid. V zbornici je postal rušilec vlad. Vedno je bil v opoziciji. Brezobzirno radikalen, bister v presojanju situacij in nadarjen z bridkim sarkazmom, je napadal ministrstva in strmoglavjal drugo za drugim. Takrat je dobil priimek "tigra", ki mu je ostal do konca njegove politične karijere. S svojimi govori se je v tistih časih zelo približal socialističnemu gibanju in marsikatero politično kampanjo je vodil ramo ob ramo s socialisti.

Po dvajsetih letih parlamentarnega dela je bil zapleten v panamsko afero, kar je povzročilo njegov padeč. Na parlamentarni tribuni ni mogel priti do besede; v besnem kriku nasprotnikov je utonil tudi njegov glas. Med svojimi volilci se ni mogel pokazati, ne da bi mu bili žvižgali in ga preklinjali. Tedaj se je zaril v trdnjavo svojega časopisa, odkoder je trinajst let spuščal svoje ostre pšice proti rastoči reakciji. V listu "Aurore" je strastno napadal militarizem in klerikalizem. V ta leta spada njegova vehementna obramba Dreyfusa, in v tem času se je pokazal tudi plodnega baletrista in dramatika.

Po porazu reakcije je val meščanskega radikalizma zopet dvignil Clemenceauja in ga spravil vnovič v politično areno. Leta 1906 je bil izvoljen v senat. Tega leta je postal član Sarrienovega kabineta, in kmalu nato sam ministrski predsednik. Dosedanji rušilec vlad je dobil priliko, da pokaže, kako zna sam vladati.

Tedaj je pripravil Clemenceau svojim pristašem in nasprotnikom veliko presenečenje. Zdelo se je, da so se izkadila vsa njegova dotedanja načela, čim je sam dobil moč v roke. Bivši besni sovražnik militarizma in omejevanja političnih pravic je začel brez usmiljenja preganjati socialiste, svoje večerajšnje zaveznike, činično zatirati državljanske svobode, na zunaj pa voditi politiko železne pesti. Le v eni stvari je ostal zvest svoji preteklosti: Bigotnost njegovih prednikov se je v njem izpremenila v zapriseženo sovraštvo do cerkve. Zakon o ločitvi cerkve in države je branil z železno doslednostjo, brez katere je komaj verjetno, da bi se bila posrečila ta notranja osvoboditev Francije. Sicer je pa vladal z brutalno zakrknjenostjo domišljavega starca, in ko so mu očitali razliko med njegovo politično preteklostjo in sedanjo prakso, je odgovoril: "Sedaj sem na drugi strani barikade". Zbornica se je dala dolgo terorizirati od njegove brezobzirnosti, naposled pa mu je pripravila usodo, katero je bil on pripravil tolikim drugim pred seboj, in leta 1909 je šel zopet v opozicijo. Tukaj ga je našla tudi vojna leta 1914. Cenzura je pač zelo omejila polje njegove kritike. Njegov list je izhajal pogostoma bolj prazen, kakor natisnjen. Toda stari tiger je vztrajal in francosko politično in vojaško vodstvo je dajalo toliko hrane kritik, da je le ni bilo mogoče popolnoma utišati.

Prišlo je leto 1917 in najkritičnejša doba za Francijo, kar je je doživela med vojno. Ruska fronta je bila razbita, ali tudi doma je vse pokalo. Voj-

ska se je pokazala nezanesljivo, po zaledju se je plazila špionaža. Toda tudi ljudstvo je že izražalo elementarno hrepenenje po miru in socialisti so izstopili iz "svete enote". V tem kritičnem času se je Clemenceau drugič lotil ministrskega predsedništva. Njegov program je bil izražen v kratkih besednicah: "Je fais la guerre" — vodim vojno. Vodil jo je besno na zunaj in na znotraj. Na zunaj je obnovil politično enoto zaveznikov, iztiskaval zadnja pojačanja iz Anglie, podžigal vojne priprave Zedinjenih Držav; in ko je nova ofenziva Nemčije prodrla skoraj do Amiens, je Clemenceau naposled dosegel enotnost vojnega vodstva, kateremu se je bila Anglija dotlej načeloma upirala. Z izbiro generala Focha za vrhovnega poveljnika združenih armad je Clemenceau pokazal srečno roko in njegova sodba ga ni prevarila.

Doma je vodil vojno ne le z vsemi sumljivimi elementi, ampak z vsako opozicionalno strujo. Ko je potlačil kipenje v armadi in ustavil sovražno politično špionažo, se je obrnil z vsem besom starca proti svojim osebnim nasprotnikom in razuzdal vso svojo politično maščevalnost. Kot zgled tega njegovega dela navajajo zlasti aretacijo bivšega ministrskega predsednika Caillauxa, ki se je bil pred vojno trudil za doseg francosko-nemškega sporazuma. Kako je s Caillauxovo afero v resnici, se pokaže menda sedaj, ko je njegova obravnava na dnevnem redu.

Cenzura je pod Clemenceaujevo vlado besnila bolj kot kdaj, državljanske pravice se bile sploh suspendirane, pa tudi protiklerikalizem, edino, kar je še ostalo od njegove nekdanje slave, je odpadal kos za kosom, ker je hotel pri klerikalnih dobiti protiutež proti socialistični opoziciji. Parlament je postal v njegovih rokah mehničen aparat njegove samovolje. Resnično napredni elementi, predvsem seveda socialisti, so bili potlačeni v pozicijo brezmočnega protestiranja. Narod, ki je postavil v zadnjem napetju sil vso svojo usodo na eno karto, je šel slepo za možem, ki mu je obljuboval, da dobi igro na to karto.

Ko so zavezniki dosegli popolno vojaško zmago, je stal Clemenceau na vrhuncu popularnosti. Takrat se še niso čutile vse strašne rane, vsled katerih je Francija krvavela in malodane izkrvavela. Vladala je le elementarna radost in animalno zadoščenje, da je vojna končana in da niso bile žrtve doprinešene povsem zastonj. Za Clemenceauja je tedaj nastala nova naloga, težja od prejšnje. Dobil je vojno; sedaj je bilo treba dobiti še mir. Ako bi bil tedaj porabil svojo nezaslišano popularnost, da bi bil na mirovni konferenci, kateri je predsedoval, ob strani Wilsona izvojeval za Evropo nov svetovni red, osnovan na resnični ljubezni do miru in na socialni pravičnosti, bi bil svoje življensko delo ovenčal z dejanjem, ki bi bilo njemu in Franciji pribavilo najvišjo moralno avtoriteto. Toda starec, ki je znal voditi vojno, ni bil več dovolj svež, da bi bil razumel nove idejne in socialne struje, prevladajoče po Evropi. Postal je besen nasprotnik vseh dalekosežnih izprememb in je imel pred očmi edini cilj, da za-

varuje Francijo vojaško pred novim nemškim napadom.

Poleg tega ga je ves čas zasledovala fiksna ideja, da se mora Rusija obnoviti na buržvazni podlagi in da mora biti uničen boljševiški sistem, kateremu ni mogel odpustiti, da je po njegovem mnenju zapustil Francijo v usodnem trenutku. V prvi vrsti je pripisati njegovemu prizadevanju, da ni Versailleski mir postal temeljni kamen za novo ureditev družbe, ampak da stoji na starem svetovnem nazoru sile, četudi se je glavno po Wilsonovi zaslugi posrečilo uveljaviti nekatere nove in plodne misli.

Temeljna napaka versailleskega miru ne tiči v težkih povračilnih pogojih, ki so bili naloženi Nemčiji. Tudi objektivni Nemci, na primer sodrug Bernstein priznavajo, da je vsaj devet desetih pogojev pravičnih in izvršljivih. Ali da prihaja iz tega miru Družba narodov kot skoraj brezmočen faktor, da ni bila uveljavljena javnost diplomacije, da ni bilo za socialno pravičnost skoraj nič storjeno, da ni bil odpravljen militarizem — to je večinoma Clemenceaujeva krivda. Ali vsega tega ni Clemenceau videl, ko je lani 28. junija v galeriji zreal podpisaval versailleski mir z Nemci, so se mu svetile oči kakor tigru in njegov glas je imel za nekaj časa mladeniško moč in svežest. Sam pogled nanj, na skoraj osemdesetletnega starca je tedaj zadostoval za poraz vseh teorij o fizičnem propadu francoske rase.

Toda francoska javnost ni bila tekom mirovniških pogajanj s Clemenceaujem preveč zadovoljna. Odbijalo jo je njegovo nenavadno avtokratično postopanje in njegovo ljubosumno stremljenje, da izvrši vse brez sodelovanja in kontrole parlamenta in žurnalistike. In ker je izgledalo gospodarsko opešanje Francije kot zmanjšanje francoskega vpliva na mirovni konferenci, je imel Clemenceau proti sebi tudi dober del buržvazije, ki mu je očitala, da ni pravega razmerja med francoskimi žrtvam in francoskimi pridobitvami. Socialisti so bili seveda že iz načelnih razlogov proti njemu, kajti niti po sklepu premirja ni odnehal s persekucijo vsakega odpora. Njegovi cenzurni organi so besneli nadalje, zlasti se pa pri zatiranju stavkarskega gibanja ni plašil nobenih nasilnih sredstev. Široki sloji, naj so se tudi še tako malo zanimali za politiko, so pa na lastnem telesu čutili posledice Clemenceaujeve politike ob trajno rastoči draginji, v anarhiji na železnicah in poštah, v padanju valute, v počasnem tempu obnovitvenega dela v opustošenih krajih, v večnem tavanju francoske gospodarske politike, ki je povzročila negotovost za bližnjo bodočnost. Takrat bi bilo mogoče izrabiti situacijo in rešiti Francijo trdega režima maščevanja želnega starca. V zbornici je njegov kabinet doživel nekoliko porazov. Parlamentarna večina se je z vsakim glasovanjem manjšala, znaten del vplivne žurnalistike je bil že pripravljen na skok v opozicijo. Žal do socialistična stranka, ki je z Jauresom izgubila edinega svojega stratega velikega sloga, ni znala izrabiti ugodne situacije in potegniti nezadovolnje kroge s konkretnimi gesli za sabo.

Clemenceau, kateremu je bilo podalo petdeset let političnega dela veliko politično izkušnjo, je znal premeteno izrabiti taktične napake socialistične stranke in levih buržvaznih frakcij. Z geslom "boljševizma" je znal proti njemu sestaviti koalicijo najraznovrstnejših elementov. Kaj so bila vsa očitanja, ki mu jih je mogla predlagati javnost, proti strašilu boljševizma, katerega bi mogel le on, energični diktator Francije, rešiti deželo! Tako so šle še enkrat mase vdano za njim in mu pri zadnjih volitvah pomagale do zmage. To je bila njegova zadnja zmaga.

Kdor hoče prav razumeti Clemenceauja kot človeka, ga mora poznati po njegovih literarnih delih. Tukaj najdemo prvotni razlog vseh njegovih nepojasnjivih izprememb. On zaničuje človeka in ne veruje v prirojeno dobroto. Pred dvajsetimi leti je povzročila njegova drama "Pajčolan sreče", polna brezdanje skepse o človeku, veliko prahu; nič ni človečnosti, nič ljubezni, nič prijateljstva, nič modrosti, nič časti — to je načelo, do katerega je došel Clemenceau v svojih šestdesetih letih. In to je gotovo njegova najintimnejša izpoved. Svojih velikih političnih bojov, v začetku na skrajnem krilu napredka, naposled na skrajnem krilu reakcije, svojega brezobzirnega boja z Nemčijo ni vodil zaradi načel, ampak zaradi boja samega. Zato mu je bilo naposled vseeno, na kateri strani barikade stoji, le da se je bojeval. Koliko več bi bila mogla storiti za Francijo in za vse človeštvo njegova čudovita energija in njegove sijajne sposobnosti, če bi jih bila oduševila enako velika moralna sila in ustvarjajoči duh!

Reakcija je videla v Clemenceauju v njegovi zadnji dobi svojo najzanesljivejšo oporo. Toda niti njej ni Clemenceau zvest, in združitev z njo je prej politična kakor idejna. Ko je lani deputacija strokovnih organizacij intervenirala pri njem, ji je dejal: "Današnja buržvazija ni sposobna, da bi uredila svet. Vi boste moji nasledniki." To ga pa ni oviralo, da je preganjal te naslednike do smrti. Morda najde stari tiger sedaj, ko se je odvrnil od aktivnega političnega dela, časa za razmišljanje in uvaževanje, ali je storil prav, da je na koncu svojega življenja izdal svoje nekdanje ideale in se je zaradi trenotne slave odvrnil od napredne Francije, pa se poklonil črni Franciji . . . -tr.

Po ceditvi "National City Bank" v New Yorku znaša svetovni vojni dolg okrog 2000 milijard dolarjev. Leta 1914 je znašal dolg vseh držav le 400 milijard. Kroženje papirnatega denarja se je pomnožilo za 600 odstotkov, medtem ko se je zlata podlaga, s katero naj bi se papirnati denar pokrival, pomnožila le za 40 odstotkov. To je v kratkih besedah ves problem, nad katerim si tudi finančni mojstri zaman belijo glave.

Kakor vsaka reč se tudi socializem lahko krivo tolmači. Ali zato je socializem vendar to, kar je sam po sebi, ne pa to, kar govore o njem krivi tolmači.

Kapitalizem goni socializem namenoma v ekstreme struje.

Paul Colin, član in propagator Barbuseove skupine "Clarté" v Parizu, ki je doslej zastopala smer skrajne levice, je objavil v praškem "Pravo Lidu" uvoden članek, ki zasluži pozornost vseh delavstvu resno naklonjenih socialistov. Colin se bavi z rezultati zadnjih volitev na Francoskem in prihaja do rezultata, da goni francoska buržvazija, združena v nacionalnem bloku, namenoma francosko delavstvo v radikalizem, da bi ga kot nositelja socializma ložal. Ta blok je — po Colinovih besedah — zanesel zmedo v disciplino in doktrine stranke. Zgrajen na sovražstvu do socializma in na strahu pred njim, je blok pognal stranko v ekstremno politiko, ki ji je skrajno nevarna. Povzročil je zmede v najboljših glavah, ki so začele ob novalu takega pustega sovražstva gubiti zaupanje v same sebe. Obrat na desno, ki ga je storila buržvazija, je povzročil obrat na levo, ki je zavedel socialistično stranko v neznane in nevarne kraje.

"Ne gre za to, da se identificiramo z Renaudelom ali da le količkaj obžalujemo neodvisnost stranke. Bolj pa gre za krizo boljševiškega mysticizma, ki obsega tem večjo nevarnost, čim nejasnejši je in čim dvomljivejši morajo biti njegovi sadovi za mlade ljudi in diletante. Rusija Rusom! . . . To je nepreporno načelo. To je praktično izvajanje pravice samoodločevanja narodov, katero zastopamo kot eno velikih resnic svojega političnega izpovedanja. Ali treba se je varovati, da se ne zlorablja to načelo (od druge strani) za poseganje v rusko politiko. Clemenceau vrši izdajstvo nad Francijo in nad demokracijo, če podpira v Rusiji pustolovščine nekaterih žoldnerjev kot Kolčak in Denikin. Blokada, s katero naj bi se izstradalo nedolžno ljudstvo in uničilo, kriči k človečnosti za maščevanje.

Toda če se moramo z vso odločnostjo bojevati proti temu, da zatirajo naši imperialisti boljševiške Ruse, se moramo vendar — vsaj po mojem nazoru varovati — da ne pridemo v setimentalni zablodi do identificiranja s programom ljudskih komisarjev.

Nedvomno je gotovo, da nam dajejo poročila in telegrami velikih pariških in londonskih agentur namenoma in sistematično zarisano sliko položaja v Rusiji. Toda prav zato, ker nimamo nobenih poročil, ker nam primanjkuje dokazilnih pripomočkov, ki bi jih potrebovali, moramo zapadni socialisti previdno nostopati, kar smo po volilnem boju žal le preveč zanemarili.

Imperializem zmagovalcev nam onemogoča, da da bi si napravili resnično bilanco o stanju stvari v Rusiji in da bi na mestu študirali probleme. Infamija je to, proti kateri se moramo bojevati skupno z zunanjimi sodrugji. Toda razlika je med sodobno usodo Rusije in med boljševiškim režimom. Prva nam je neznana, o drugem vemo malo. Opozicija nacionalnega bloka je povečala to nejasnost. Dvignila je zmedo do vrhunca in le malo socialistov

si je ohranilo jasno glavo. Malo socialistov se je ojunalo, da nastopijo enako odločno proti trhli ideologiji diletantskega terorizma, kakor proti odpornemu nacionalizmu Renaudela in voditeljev belgijske delavske stranke.

V veliki stranki, ki se je ločila od imperialistične histerije, ni največji del preizkusil nove vere, ki prihaja od vzhoda, ampak v odgovor na krik nacionalnega bloka se je polastila na njenega duha, temveč njene terminologije.

Trdim, da se je meščanskemu bloku posrečilo po razblinjenju programa desnice razmegliti tudi naš program, in da je blok krov sedanje zmedenosti. Odgovorem je tudi za streljenje nekaterih francoskih socialistov, če se vržejo v katastrofalno politiko puste negacije. Kakor nasprotniki, tako tudi oni nočejo graditi, ampak le podirati. Na protisocialistično geslo se odgovarja s protikapitalističnim geslom, ki samo ob sebi nikakor ne zadostuje. Kliče se po revoluciji, toda nihče je ne pripravlja. Ljudje, ki so na novo pristopili, delajo kakor blazni za nekakšno organizacijo in pričakujejo vse od prvega piha vetra. Prisiljeni so sprejemati sistem starega režima, in čez kakšnega pol leta jih pogoltne ta sistem.

To so reči, ki se pripravljajo v Franciji, če se bo vedno kakor v hipnotizmu gledalo na negativno politiko vlade, ki postaja, če se rabijo enaka sredstva, le močnejša. Nasprotstvo med nasprotniki je le tedaj plodovito, če se postavlja proti enemu socialnemu programu drug program. Sicer se dela nevarna politika, ki vodi v politično revolucijo, katere nočemo, ker je brez koristi in stane kri, če ne prihaja pred njo moralni preobrat. Taka revolucija dela kaos, kaos na drugi podlagi, ali vendar kaos, ki se enako ne da opravičiti, kakor sedanji kaos. Manjka ji misel ravnotežja.

Tistih naših sodrugov, ki so se je bili nalezli, je gotovo mnogo manj, kakor tistih, ki se nagibajo k boljševiški ideologiji. Toda na straži moramo biti in gledati, da pazimo sami na sebe. Treba se je upirati nacionalnemu bloku, temu umetnemu in na hiter razpad obsojenemu stvoru, s tem, da izdelamo zelo natančen in zelo pozitiven zapaden program, to se pravi program, ki je primeren potrebam in značaju naše dežele, in absolutno določen. Treba je bolj delati za novi režim in ga pripravljati, kakor preklinjati starega. S to zavestjo je treba povsem izpolniti zedinjeno francosko socialistično stranko, če naj okreva od današnje mrzlice in postane zopet zdrava in resna delavka za osvoboditev vseh."

Članek je bil spisan specialno za francoske razmere. Toda več kakor ena beseda v njem velja več ali manj za delavstvo vseh dežel, ki morajo spoznati, da ne vodi negacija ne na Francoskem, ne kje drugod do uspeha. Colin zahteva pozitiven program. To je tisto, česar proletariatu izza vojne najbolj primanjkuje. Mysticizem, o katerem govori Colin se je zlasti izza boljševiške revolucije razširil po vsem svetu in povsod se je pričakoval nekakšen čudež, ki izpremeni ves svet kakor v pravljici. Tudi

upanje v takozvano svetovno revolucijo je tako mištično. Ničesar ni, na kar bi se moglo tako upanje opirati, ali povsod so razni provokatorji spoznali to čudno razpoloženje mas, pa so porabili priliko — nele v Franciji, da utrdijo še bolj to prazno vero, poženo kolikor mogoče več delavstva v take struje, in dobe potem pretvezo za progone in zatiranje. Kar pravi Colin o razmerah na Francoskem, smo dejali že davno. Bilo je pa treba mnogo časa, da so vsaj nekateri umovi spoznali, da je takozvani radikalizem v neštetihi slučajih kapitalistično maslo in da ne koristi nikomur toliko, kolikor reakciji.

Kadar bo delavstvo to do dobrega spoznalo, bo tudi razumelo, da se ni zanašati na nobene čudeže — ne na katoliške, ne na boljševiške, ampak da je treba imeti jasen cilj, ki mora biti osnovan na dejanskih razmerah, in da je treba za uresničenje cilja delati sistematično, tudi če si je treba priznati, da je pot do njega daljša, kakor obljubujejo čudodelniki. Te poti smotrenega dela pa tedaj ne bo težko najti, ker jo kaže razvoj sam.

Jan Doležal:

Tragedija monakovskega proletariata.

Iz velikih revolucionarnih dob in dogodkov se proletariat uči in črpa spoznanje za svoje nastopanje. Tako je postala pariška komuna šola za delavski razred vseh narodov, in Karl Marx je v svoji "Civilni vojni" *) njen postanek, njeno ureditev in njen padec temeljitemu študiju. To delo spada med največja, kar jih je utemeljitelj znanstvenega socializma kdaj napisal.

Zopet živi ljudstvo sredi revolucionarnega vrenja in socialnega preosnavljanja, in vodilno vlogo v tem igra delavski razred. Ruska socialna revolucija, njene institucije in junaški boj ondotnega proletariata proti kontrarevoluciji, socialni boji v Nemčiji, v katerih igrajo tragični spori socialističnih strank osnovno vlogo, vlada svetov v Monakovem in njih strmoglavljenje, kakor tudi enako nesrečna usoda proletarske diktature na Ogrskem — vsa ta podjetja k politični moči se gonečega proletariata ostanejo bogati viri študija mednarodnega socializma in aktivnega proletarskega boja.

Medtem ko je dne 1. maja 1919. socialistično razredno zavedno delavstvo vsega sveta dvigalo moččen glas proti vojni, militarizmu, in demonstriralo za Internacionalo, so bavarske in pruske bele garde podvzele generalni naskok na vlado delavskih svetov v Monakovem. Drugi dan nato je bila monakovska proletarska diktatura vtopljena v krvi reakcije in moč revolucionarnega proletariata je bila fizično in duševno zlomljena.

*) Karl Marx: Der Bürgerkrieg in Frankreich. Nova izdaja Berlin 1919. Založba "Die Aktion".

Spomina je vredno, da je korakala v ospredju novemberske revolucije v Nemčiji Bavarska. Nje duša je bil sodrug Kurt Eisner, član neodvisne socialne demokracije. Zakaj je baš Monakovo postala središče in izhodišče revolucionarnega požara za vso Nemčijo, je pripisati predvsem dejstvu, da je vojna tam koncentrirala velike mase delavstva, zlasti severonemškega industrijalnega delavstva. Poleg tega so bili v Monakovem posebno številno zastopani intelektualni in umetniški sloji, ki jih je bil njih odpor proti svetovnemu klanju nagnal v velikem številu v socialno demokratični tabor.

Za nadaljni potek zmagovite revolucije na Bavarskem je bila odločilna tudi ta okolščina, da je znal Kurt Eisner, predsednik začasnega ministerstva doseči politično kooperacijo industrijalnega proletariata s poljedelskim prebivalstvom, s čimer je znatno otresel moč mestnih kapitalistov in močne cerkve. Na ta način in ne manje tudi z vplivom svoje osebnosti je Kurt Eisner celo vrsto mesecev poskušal obriniti gospodarstvo proletariata in obenem ustvariti enotno socialistično fronto. V ta namen se je na vso moč upiral sklicanju deželnega zbora, in prav tako tudi vsaki možnosti, da bi se ustanovila skupna koalicijska vlada z buržvazijo. Toda njegovo stališče je postajalo od dne do dne težje in tako mu ni naposled preostajalo nič drugega, kakor dne 21. februarja sklicati deželni zbor. Ta dan je postal zanj usodepoln. Na poti v deželni zbor je bil ustreljen od aristokratskega pobalina.

Ta politični umor je učinkoval kakor bomba. Porušil je reakcionarne načrte, in vlado v Monakovem je prevzel centralni delavski svet. Ta je bil sestavljen iz vseh treh socialističnih strank, iz socialistične desnice, iz neodvisnih in iz komunistov. Njen prvi uradni korak je šel za tem, da se skliče državni kongres vseh bavarskih delavskih in vojaških svetov, ki naj bi odločil o usodi vse dežele, predvsem o politični obliki vlade. Medtem je v Monakovo sklicani deželni zbor iz mesta takorekoč pobegnil, in državni kongres svetov je sklenil sestavljenje čisto socialističnega ministrstva. Predlog, da se razglasi republika svetov je ostal v očitni manjšini, kar je napotilo komuniste na izstop iz centralnega sveta. Hoffmannovo ministrstvo, katerega se je udeležila socialistična desnica, neodvisni in poljedelski radikali, je pričelo s svojim delom meseca marca. Ob tem času ni bilo niti sledu reakcije na Bavarskem. Bila je preplašena in sklicani deželni zbor je delal čudovito hitro. Buržvazija in duhovništvo nista imela poguma za odpor, kljub temu, da so bili tudi radikalni elementi v neodvisni stranki (Toller) in komunisti (Levien, Mühsam, Landauer) nasprotniki Hoffmannove vlade.

Ta razmeroma mirna situacija ni trajala dolgo. Reakcija je po izgubi politične moči in vpliva delala zelo gorečno na tajnem. Socialistična vlada ji je bila trn v peti. Strmoglaviti jo je bil njen načrt. Toda tudi v revolucionarnih masah proletariata in socialistične inteligence je kipela nezadovoljnost, ki je omajevala politično stališče Hoffmannovega kabi-

neta. Beda delavstva je rapidno rasla, gospodarski položaj uradnikov in uslužbencev je postjal čimdalje neznosnejši. Tej naravni razdraženosti množice se je pridružila še ogorčenost nad formalistično demokracijo, ki je polagoma odstranjevala vse revolucionarne pridobitve proletariata. S tem se je hranilo očitno odklanjanje meščanskega parlamentarizma in raslo je število onih, ki so smatrali sovjetsko uredbo za editno rešitev. Jedro tako mislečih niso bili le komunisti in neodvisni, ampak tudi nekateri voditelji socialistične desnice, ki so se bili orientirali daleč na levo od svoje materske stranke v državi. Monakovsko delavstvo torej ni stalo enotno za socialistično vlado in že to dejstvo samo je buržvaziji zadostovalo za odločnejšo akcijo, ki je šla za tem, da provocira predčasno proletarsko revolucijo. Toda tudi če ne bi bilo tega jezuitičnega namena, je že odločni korak vlade v prašanju socializacije neizmerno podražil buržvazijo in duhovništvo; in v tem bojvnem kaosu revolucije in protirevolucije je prišlo do sklicanja deželnega zbora, ki naj bi se bil sešel dne 8. aprila.

Ker je bilo sklicanje bavarskega deželnega zbora protizakonito — sklical ga je le njega "svet starših" — ni bilo nič dvoma, da gre za očitno pozikus preobrata z desne. Čim je prišla ta vest med mase, je med njimi zavrelo revolucionarno kipenje. In ker je imel velik del bavarskega proletariata izpremembo Bavarske v republiko svetov za cilj, ni moglo biti tajno, kakšno smer približno dobi nadaljni razvoj dogodkov v deželi. Toda od vlade svetov in proletarske diktature so pričakovale mase tudi radikalno pomoč v gospodarski bedi, pri čemer so pač pozabile, da ne more niti najbolj revolucionarna oblika vlade od danes do jutri izpremeniti ekonomičnih razmer sil, ki izvirajo iz lastninskih in produkcijskih razmer. To je bil tudi eden izmed vzrokov, da so pretirane nade v republiko svetov prevarile proletariata. Razum tega je gnala navidezno ugodna politična situacija izven bavarskih meja mase k odločitvi. Na Ogrskem je bila pred kratkim časom razglašena vlada svetov, v nemški Avstriji se je situacija nagibala sem in tja in splošno se je mislilo, da potegne proklamacija svetov na Bavarskem tudi dunajske socialne demokrate za seboj. Razum tega so baš Nemčijo pretresali nenavadno močni valovi socialnega nemira. Na Württemberškem je grozila generalna stavka, v ruskem okraju je stalo delavstvo v najrevolucionarnejšem razrednem boju, na Saksonskem so se kazala znamenja, da prihaja boj za diktaturo proletariata. Vsa ta dejstva so naravnost zasleplevala, gnala mase mehanično nprej, stopnjevala revolucionarni elan in silile na hitro odločitev. T je padla po noči od 6. na 7. aprila. V Monakovem je bila razglašena republika svetov.

Razum Nürnberga so se pridružila novi vladi takorekoč vsa večja bavarska mesta in velik del manjših provincialnih mest.

Ta trenotek je bilo najvažnejše, kako se postavi napram novim političnim razmeram Hoffmannova vlada in njeni socialistični ministri. Neodvisni

socialisti so bili izstopili iz kabineta, tako da je bila nadaljna odločitev, ki je imela tako dalekosežne posledice, odvisna od desničarskih socialistov. In v tej za monakovski proletariata tako krvavo usodni uri so Scheidemanovci obnemogli. Začetkoma so delali socialistični ministri desnice vtisk, kakor da pojdejo z vlado svetov, bili so pa neodločni, in njih obotavljanje je historično dognano. Največji del desničarskih socialistov na severnem Bavarskem se je pa izrekel proti novemu režimu. Nasprotno je na južnem Bavarskem nastopila dosti velika skupina voditeljev desničarskih socialistov za republiko svetov, ampak več ali manj iz osebnih razlogov, iz strahu pred valečim se revolucionarnim plazom.

Naše politične stranke.

II.

V poznejših časih so se pojavile v obeh strankah nove struje; to so bili radikalni demokratje in rebelični ali napredni republikanci. Po njih mnenju naj bi to pomenilo nekakšen političen preporod dežele. To navidezno politično renesanco je zbudil zlasti pokojni Theodore Roosevelt, ki je našel na eni in na drugi strani precej pristašev in posnemalcev. Toda kakšni so bili njihovi programi? V svojem nastopanju so trdili, da so proti krivicam, ki se gode v starih strankam napram ameriškemu ljudstvu, nikakor pa niso proti starim strankam principiarno, češ, da je v njih še dovolj svežega duha za poživljenje. Vse, kar je bilo pri teh strankah po njih mnenju slabega, so bile mašine. Vsi razlogi, ki so jih navajali, pa niso bili nič drugega, kakor ljudstvu pesek v oči.

Tolikokrat in na tako mnogovrstne načine ogoljufano ljudstvo — pred vsem razredno zavedno delavstvo — je torej moralo misliti na svojo lastno politično stranko, ki naj bi šla v boj proti obema. To se je zgodilo leta 1900, ko se je ustanovila socialistična stranka. Toda kapitalisti so ji napovedali takoj oster boj in ji nasprotovali ter ji še nasprotujejo z vsemi dovoljenimi in nedovoljenimi sredstvi, bodisi potom sodišč ali drugače. Seveda ne bo to koncem konec nič pomagalo.

Socialistična stranka je začela pozivati vsakega državljana in delavca, naj se odloči, na kateri strani bo stal v neizogibnem boju med privatnimi lastniki proizvodjalnih sredstev in med neposedujočimi, ki proizvajajo bogastvo dežele. Kapitalisti in delavci so po razmerah, kakršne so, to je vsled sistema, ki vlada, zaradi plač, zaradi delovnega časa, razmer v tovarnah, zaradi živilskih cen, stanarine in drugih življenskih problemov v vednem boju. Na ta način se organizirata oba razreda in si stojita drug drugemu nasproti. Delavskim unijam stoje nasproti mogočne industrialne korporacije in zveze delodajalcev. V boju delavskega razreda, to je v stvkih, se od strani delodajalcev nastavlajo razne zanke in "triki". pri teh bojih pridejo mnogokrat v poštev tudi farmarji, ki so se enako jeli organizirati. Farmarji, zlasti najemniki farm, so začeli spoznavati, da so njihove koristi in koristi mezdnih delavcev enake.

Z gošpodarskega polja se širi ta boj naravno tudi na politično polje. Kapitalisti se v prvem oziru poslužujejo za dosego zaščite svojih interesov postavodajnih in izvrševalnih oblasti, sodišč, policije in vojaštva, in skušajo v svojo lastno korist uničiti, če le mogoče vse, kar se postavlja proti njihovim interesom, to je proti profitu in izkoriščanju ljudskih množic, da ohranijo na ta način nesramno nizke plače, dolge delovne ure in visoke cene produktov in življenskih potrebščin, ki jih kontrolirajo, a jih mora delavstvo kupovati, če hoče živeti. Ker je tako, ni preostalo za delavce drugo, kakor da se organizirajo v svoji lastni, neodvisni politični stranki. Toda vzlic temu, da zastopa ta stranka reforme, to je boj iz dneva v dan, je njen končni cilj vendar odprava privatnega lastništva in s tem odprava gospodarskih razredov, radi katerih se vrši sedaj boj.

Izvor vsega družabnega zla je v zasebni lastnini in njeni kontroli nad produktivnimi sredstvi. Zakaj? Zato ker izdeluje in rabi ta sredstva direktno ali indirektno vsa družba, iz česar sledi, da bi morala biti tudi last družbe, ne pa last nekaj posameznikov. Vzemimo primer: Železnice, telefon, ekspresne družbe, vodovodi, elektrarne, plinarne, prevozne družbe, tovarne, premogokopi in druga podjetja, upravlja na tisoče in tisoče najetih delavcev za profit nekaterih, ki so organizirani v truste. Na ta način vladajo milijonarji potom trustov nad vsem narodom ne le na gospodarskem, ampak tudi na kulturnem polju. Socialisti pravijo, da naj vlada narod, ki naj dobi te truste v last. Z drugimi besedami: Namesto da vladajo trusti nad nami, vladajmo mi nad trusti.

Ta izprememba se doseže le na en način; to je: Delavstvo mora priti do večine v vseh narodnih postavodajah, kar pomeni, da mora delavstvo potom politične akcije ali glasovnice prevzeti v svoje roke ves postavodajni aparat v občinah, okrajih in državah in sprejeti take zakone, ki bi šli v korist tistim, ki delajo in ustvarjajo. Nalogo izobraževanja delavstva v tej smeri si je postavila socialistična stranka Amerike. Ker je cilj Jugoslovanske socialistične zveze isti, in ker vodi enako delo med jugoslovanskimi — slovenskimi delavci v Ameriki, kar pomeni pojačanje celokupne akcije socialistične gibanja v tej deželi, je dolžnost vsakega slovenskega delavca v Ameriki, da se pridruži J. S. Z., ne pa da se da zavajati od obljub starih političnih strank, ki se kažejo delavstvu pred volitvami sicer prijazne, ki pa takoj pozabijo na svoje obljube, čim dobe njih glasove in pridejo na krmilo.

Tuskegee Institut podaja statistiko, po kateri je bilo leta 1919 v Zedinjenih državah 82 oseb linčanih. 77 jih odpada na južne države, 5 pa na severne oziroma zapadne. Proti letu 1918 jih je bilo 18 več. Med linčanimi črnci je bila ena ženska. Sedem žrtev je bilo sežganih, devet umorjenih in sežganih. To so strašne številke. Dokler imamo tako statistiko, je vsako bahanje s kulturo neopravičeno. Če hočemo res biti ponosni na Ameriko, je ena najvažnejših nalog zbrisati to pego z našega narodnega življenja.

Fran Erjavec:

Lokalna uprava.

(Nadaljevanje.)

Če hočemo današnji ustroj Anglije prav razumevati, moramo pregledati njen razvoj prav od poznegega srednjega veka dalje. Tedaj je bila Anglija še povsem agrikulturna dežela. Ozemlja posameznih plemen, grofije, so bila v najrahljši notranji in medsebojni zvezi. Vladal je kralj v sporazumu z baroni ter z zastopniki grofij in mest, ki so se že pod Edvardom I. redno shajali k parlamentarnim zasedanjem. Pri tedanjih primitivnih notranje-političnih razmerah so tvorili ti zastopniki najboljšo vez med kraljem in deželo, zato so kot važen kraljev posvetovalen organ kmalu dobili dalekosežen vpliv na postavodajo, kraljeve dohodke in upravo. Čimbolj se je pa ljudstvo množilo in socialno diferenciralo, čimbolj je rasla država in se je razvijala na znotraj in na zunaj, tem kompliciranjši je postajal tudi ves vladni aparat. Država kot enoten socialni organizem in regulator skupnih socialnih odnošajev in interesov je vedno bolj pridobivala na pomenu in se uveljavljala, in tu so se prvič začela pojavljati tudi izrazita interesna nasprotstva med kraljem in ljudstvom, ki so ga tedaj seveda predstavljali le baroni, fevdalci in višja plast meščanstva. Kralji, katerih samozavest so razne vojne še posebno dvignile, so začeli vedno izrazitejšje združevati vso oblast in si prisvajati absolutistično moč, ne ozirajoč se na narodove tradicije, izražene v Common Lawu. To je seveda zbudilo najmočnejši odpor baronov in grofij, ki so že od nekaj nepopustljivo branile svoje avtonomne pravice in svojo individualnost. Zastopnik teh ljudskih interesov je postal parlament, ki si je popolnoma utrdil svojo pozicijo in se je razvijal vedno bolj iz kraljevega posvetovalnega organa v samostojen političen faktor. Že v sestavi parlamenta je najbolj izražena individualnost raznih starih ozemelj in v združitvi teh zastopnikov v enotno korporacijo so se najuspešnejše lahko branili interesi posameznih teritorijev. Vpliv parlamenta se je tem bolj razširjal, čim več denarja so potrebovali kralji za vojne. Že zgodaj se je ukoreninila navada, da so se teritoriji obračali potom svojih poslancev na parlament s prošnjami za priznanje privilegijev, pravie itd., ki jih je reševal parlament kot reprezentant celega naroda skupno s kraljem. Na ta način je dobil parlament vedno več vpliva na zakonodajo in vso notranjo upravo in se uveljavil kot centralna oblast. Že od 16. stoletja dalje se je vedno bolj utrjevalo temeljno načelo današnje angleške ustave, da morajo biti vse pravice in dolžnosti državljanov izrečno uzakonjene potom parlamenta, pa najsi bodo to splošne pravne norme ali pa samo partikularni lokalni predpisi. V srednjeveški državi je bila vsa uprava domalega identična s policijstvom, polagoma je vsled izpreminjajočih se socialnih razmer nastala potreba po pozitivnem delu. Ker je pa temelj vse angleške ustave, da mora biti vse delovanje jav-

ne oblasti strogo zakonito, je pripadla tako tudi vsakovrstna kontrola in vodstvo lokalne uprave parlamentu.

S tem je bila postavljena tudi močna ovira raznim vladarjevim ali vladnim naredbam v kontinentalnem smislu in so se jim vedno bolj izpodmikala tla. Čeprav je bil kralj na zunaj formalno še vedno nositelj vse državne oblasti, je postajal vendarle parlament vedno bolj odločujoč faktor. Ta prehod dejanske moči je posebno še pospešila cela vrsta nezmožnih kraljev v 15. in 16. stoletju, ki se niso dosti brigali za vladne posle. Ko je pa prišlo v 17. stoletju na prestol nekaj samozavestnih vladarjev, so se hoteli z najrazličnejšimi sredstvi otresti vedno rastoče moči parlamenta, ki si jo pa ta ni dal več izviti iz rok. Začel je odkrit boj, ki je končno vodil do obeh revolucij, v katerih so bila definitivno zlomljena absolutistična stremjenja kraljev, utrjena pa moč aristokratskega veleposestva, ki je tedaj nastopalo potom parlamenta kot branilec tradicionalnih nacionalnih državnopravnih principov, izraženih v Common Lawu. Že ob prehodu iz 17. v 18. stoletje je bila supremacija parlamenta pravno definitivno zasigurana in s tem zasiguran njegov samostojen nadaljni razvoj in njegov vpliv na vso upravo in justico. Posamezni kralji so z raznimi koruptnimi sredstvi sicer tudi pozneje še poizkušali uveljaviti moč krone. Zato se je ta boj za ustavo nadaljeval deloma še v 8. stoletju, a za kralja je bil že davno izgubljen. Parlament je zmagal popolnoma, in od tedaj datira pravzaprav znameniti angleški konstitucionalizem. Parlament je postal edina suverena zakonodajna, pravna in upravna sila, v njem se je koncentrirala volja in moč naroda.

Koncem 18. stoletja je bil boj med krono in parlamentom definitivno in vsestransko dobojevan z zmago parlamenta. Ta proces, ki je trajal dolga stoletja, je iztrgal popolnoma vladarju vso zakonodajo, justico in centralno upravo ter jo postavil na trdne demokratične temelje. Aristokratsko veleposestvo kot socialno in gospodarsko najmočnejši faktor je popolnoma prevzelo dedščino kraljev in jo upravljalo v imenu naroda, čeprav dolgo le v svoje interese in se kočno v ohranitev svoje neomejene oblasti in pozicije posluževalo enakih koruptnih sredstev kot preje kralji, a temelji nadaljnega povsem demokratičnega razvoja so bili položeni že davno in na te se je potem z lahkoto zgradila v 19. stoletju današnja demokratična Anglija.

Že od začetka 18. stoletja velja parlament neizpodbitno kot edina zakonodajna oblast, zakon, formalna postava kot neomejen vladar. Leta 1689. so tudi enkrat za vselej določili, da kralj ne more in ne sme nikdar razveljaviti ali izpremeniti nobenega zakona, tudi začasno ne. To pravico ima edinole parlament kot edini resnični zakonodajalec angleškega naroda.

Vzporedno s stoletnim bojem za zakonodajo in centralno upravo se je vršil tudi v lokalni upravi in justici, ki sta bili že od nekdanj tesno združeni, silen boj med absolutističnimi stremljenji kraljev in tra-

dicionalno samozavestjo historičnih teritorialnih enot. Upravo in justico vsake grofije so že od 14. stoletja sem vzajemno vodili zastopniki grofij in kraljevi mirovni sodniki (Justices of Peace). Tem mirovnim sodnikom je bilo prvotno poverjeno predvsem policijstvo, a njihova kompetenca se je stalno razširjala, saj po angleškem pravnem naziranju je v bistvu vsa uprava le izvrševanje zakonov in zato so mirovni sodniki kot čuvarji zakona dobili kmalu obsežen vpliv na vso lokalno upravo, s tem se je pojavila v vsej upravi tudi že rahla centralistična tendenca. To je seveda vzbudilo takoj odpor in grofije so si izbojevale najpreje priznanje nedotakljivosti teritorialnih mej historičnih ozemelj, ki se ne smejo nikdar izpreminjati za interese centralne uprave; nato so uveljavile načelo, da morajo biti vsi javni funkcionarji tudi posestniki iz dotičnih ozemelj, ki upravljajo poverjeno jim mesto kot častno službo. S tem je bilo za vedno preprečano, da bi bil pošiljal kralj mirovne sodnike iz centra kot svoje delegate in za vedno se je preprečila ustvaritev uradniške hierarhije in birokratizma. Čim bolj so pa kralji pritiskali na parlament, tem močnejši vpliv so imeli tudi na lokalno upravo in sodstvo, saj so bili zastopniki v parlamentu identični z vodilnimi funkcionarji v grofijski upravi, svoj vpliv so zlorabljali v polni meri. To je seveda nasprotovalo narodovim tradicijam, parlamentarni boji so končno povzročili revolucijo, dokler ni zavladala dinastija, ki se je opirala le na formalno pogodbo med ljudstvom in krono, na parlamentarne akte. Tako se je pričela za vselej centralizacija lokalne uprave in jurisdikcije, onemogočeno je bilo upravno sodstvo, vsi upravni spori so se reševali odslej le pred civilnim sodiščem kot edinim varuhom vseh postav. Ta uvedba je še danes eden najkarakterističnejših znakov angleške notranje uprave in bistven del Common Lawa. Lokalna uprava se je osvobodila vsake centralne ingredence tudi s tem, da so uvedli kot srednjo instanco med vrhovno državno sodišče in lokalno mirovno sodstvo takozvane "Quarter sessions," ki so v večini upravnih sporov končno veljavno odločevali. Upravna avtonomija grofij je vedno bolj zorela. Kakor v parlamentu tako je zavladovalo aristokratsko veleposestvo, kot socialno najmočnejši faktor tudi nad lokalno upravo in sodstvom. Koncem 17. stoletja so določili, da sme kralj sodnika odstaviti le na obtožbo parlamenta. Parlament je bil sicer upravičen, da poveri preiskavo lokalne uprave posebnim komisijam, a sistematične inspekcije niso poznali; zato je gospodujoči razred povsem svobodno vladal.

Razvoj mest v 3. in 14. stoletju je povzročil, da so se začela izločevati le ta iz grofijske uprave, kralji so jim priznavali obsežne privilegije za njihove usluge. Že v 15. stoletju so postajala povsem samoupravna, volila so si mestnega načelnika, mirovnega sodnika in imela svoje zastopnike v parlamentu. Za vlade Henrika VI. so dobila pravico jurisdikcijskih oseb.

(Dalje prihodnjič.)

ETBIN KRISTAN:

ANTON GRABIČ.

1.

Sredi velikega mesta se je ustavil in bil je sam. Kakor v sanjah je bil prišel do vogala, kjer je bil naval množice tako velik in je vse okrog njega tako šumelo, da se je nenadoma zdrnil in se vprašal, kam pravzaprav koraka. Toda že za trenotek je bilo vprašanje pozabljeno in sredi živega ljudskega tolmana je ostal sam s svojimi sanjami . . .

Sele zjutraj je bil Anton Grabič prišel z otoka priseljencev v družbi nekaterih sopotnikov, s katerimi se je bil seznanil na ladji. Ko je bil na suhem, mu je tovarišija postala neprijetna in ločil se je od rojakov, čim so mu povedali, da imajo naslov slovenskega agenta, ki ga hočejo poiskati. Z veseljem bi mu bili razložili, kaj nameravajo in kaj upajo; on pa je postajal tem nervoznejši, čim so bili zgovornejši, in komaj je čakal, da bo sam. Ni jih hotel žaliti, pa je skušal premagati svojo razburjenost; izgovarjal se je, da ima nujne opravke, dasi sploh ni vedel, kam naj se obrne in kaj naj počne; pač pa je vedel, da ni prišel v Ameriko iskat slovenske družbe, ki jo je bil pustil v domovini, želeč, da bi pozabila nanj. Tovariši so mu še povedali, kje živi njihov agent, češ, morda ga bo vendar kaj potreboval, pa so se poslovili. Ker so zavili na levo, je on krenil na desno in hodil brez cilja in skoraj brez zavesti, dokler ni zašel v tako gosto ljudsko reko, da ni mogel ne naprej ne nazaj.

V Ameriki je. Izpolnjen je njegov namen. Toda kako se je to zgodilo? Ali je bil res tak njegov namen? Ali ima sam, ali imajo ljudje sploh kakšne namene? Ni li vse to le prazna prevara, od katere žive ljudje, ker niso dovolj pogumni, da bi si priznali resnico? Res da se je bila v njegovih možganih porodila misel na Ameriko in je postala tako močna, da se je naposled ni mogel otresti; toda odkod mu je prišla v glavo? Kaj ji je podalo toliko moč, da ga je vsega zaslužila?? . . . Namen! . . . Kako velika beseda in kako zagonetna!

Sedaj je tukaj sredi New Yorka, tega čudnega mesta iz pravljic ali iz sanj, in tako mu je, kakor da se je sploh vse zgodilo v sanjah.

Okrog njega se vzpenjajo hiše, kakor da morajo rasti in rasti gor do neba. Nekaj nadčloveškega je v teh orjaških stavbah, ki se zde človeku enostavno neverjetne. Višina ga ne bi iznenadila; saj je bilo v domovini dovolj čitati o velikanskih ameriških stavbah, in če ni rojak, prišedši iz Amerike, znal ničesar povedati o življenju v novem svetu, je vendar pripovedoval o "Sky-scraperjih", višjih od Šmarne gore, kakor da je vsa svoja leta v Ameriki preživel vsaj v

štiridesetem nadstropju. Toda vedno je mislil, da zbudi pogled na te velikane v njem občudovanje in da bo vtisk veličasten. Stoječ sedaj v njih senci je bil le začuden, da ne čuti nič, prav nič povzbujajočega, da iše zaman kaj lepega, pa da ne vidi nič drugega, kakor nepravilno, nesimetrično in nesimpatično ogromnost, v kateri ni niti sledu tiste poezije, ki je včasih lastna ženiálnemu neredu . . .

Ulice newyorškega spodnjega mesta niso najprimernejši prostor za sanjarenje. Sunki komolcev so Grabiča kmalu zbudili. Zganil se je. Kaj mu je sedaj mar, ali so hiše s petdesetimi nadstropji lepe ali ne? New York ni bil zgrajen zato, da izzove Grabičeve estetične nazore, za katere se itak nihče ne zmeni; in Grabič ni prišel v Ameriko zato, da modruje sam v sebi o okusnem in neokusnem stavbeništvu . . . Nov svet, novo življenje — to je česar potrebuje. Kar je bilo v stari Evropi, je pozabljeno, mora biti pozabljeno in pokopano, in tukaj se mora pričeti . . . ej, pričeti! Kakor da ni vse samo pričenanje, kakor da se sploh kdaj kaj dokonča!

Zapustil je vogal, kjer se mu je zdelo, kakor da je ves stisnjen in kakor da ga mora sredi poletja zazebsti, pa je krenil, kjer je bil ljudski naval videti slabejši. Dolgo je hodil, prepuščajoč smer svojih korakov slučajju. Naposled je došel do nekega parka in nenadoma se je zavedel, da je zelo truden. Našel je klop in sedel. Ropot mestnega prometa je bil slišati kakor iz neizmerne daljave in blagodejen mir je vladal v parku. Grabiču je bilo, kakor da je prišel iz kleti. Solnce je pripekalo, a bil je prav potreben te toplote. Dremalo se mu je, a vendar ne toliko, da bi bil zaspal. Počutil se je pa tako prijetno, kakor da mu ni treba skrbeti ne za današnji, na jutrnji dan. V Ameriko je hotel priti in v Ameriki je. Vse sitnosti zadnjih mesecev so tako daleč kakor spomin iz kakšnega prejšnjega življenja in ne morejo več kaliti njegovega miru. Sedaj je treba le sreče, ki jo je našlo že toliko ljudi v tej čudni deželi, mladi in neizmerni, le sreče, ki mora čakati nekje tudi nanj po teh dolgih letih, ko se mu je vedno le rogala. Kajti sreča je vse. Ljudje so modri in si domišljajo, da so še modrejši, a najmodrejši izmed modrih tavajo v največjih zmotah. Ej, včasih je tudi Anton Grabič mislil, da je sam malovredna izjema, lahko pero, ki ga nosi veter, kakor baš piha, medtem ko so drugi ljudje polni zavedne volje in moči, ki služi volji kakor vdan in zvest hlapec. Poznal je ljudi, ki so se delali, kakor da so od svojega rojstnega dneva dosledni, da so si sami izbrali in začrtali pot in po njej hodili zavedno in smotreno, preziraje zapreke in premagovaje nasprotja. Dolgo jim je vrjel in jih občudoval, zaničujoč samega sebe, ker jih ni mogel posnemati. Pozneje je začel dvomiti, in naposled se mu je zadelo, da varajo sami sebe, pripisujoč si božan-

sko moč, medtem ko so tudi le valovi, pljuska-joči, kakor jih meče sila, katere ne poznajo in ne razumejo.

Malokdaj je Grabič razmišljal o svojem življenju. Ko je bil še povsem mlad, je rad sanjaril, ali v teh sanjah ni bilo nič njegovega realnega življenja. Nemara je bila njegova duša pesniška, toda nikdar ni bilo v njem volje, da bi pisal in nikdar ni skušal delati verzov. Pozneje ne bi bil imel več časa za to, tudi če bi mu bilo prišlo kaj podobnega na misel, kajti preden je dovršil gimnazijo, je izgubil starše in moral skrbeti za prozaične reči, za kruh, obleko, stanovanje in kar je še podobnega v življenju kolikor toliko civiliziranega človeka. Na tem polju mu je bilo sanjarstvo zelo na poti, da si se ni jasno zavedal svoje napake. Tudi drugi so morali zapustiti šolo predčasno in si poiskati podobne službe kakor on; toda drugi so napredovali, dasi niso znali več od njega, on pa je tičal in tičal na svojem mestu in se le včasih začudil, da sedi vedno na enem stolu in ga nihče ne pokliče kam drugam. Prihajale so ure, ko si je očital, da je sam kriv svojega zaostajanja in za hip se je v njem zbudila eneržija. Name-nil se je, da pokaže predpostavljenim svoje vrednost. Belal je nekaj časa, kakor da je ob-stanek sveta odvisen od množine njegovega de-la. Čez nekaj časa je pa navadno spoznal, da se ni nič izpremenilo in da se ni nihče zmenil za njegovo nenavadno pridnost, pa je zamahnil z roko in se vrnil k prejšnji šegi. Enkrat, ko se je bil skoraj dva meseca vtopil v delo tako, da mu je komaj za spanje ostalo nekaj časa, je dosegel to, da je šef odslovil drugega pisarja iz urada, ker je spoznal, da ni dovolj dela za vse uslužbence. Tedaj je Grabič vzel slovar in si izpiral vse psovkom podobne in hude besede, da se je ozmerjal po zaslugi, obenem pa si je pri-segel, da ne ponovi nikdar več marljive ne-umnosti, pa je res začel delati tako, kakor se mu je zdelo, da se spodobi. Toda predstojnik ni poklical odpuščenega pisarja nazaj, temveč je odpustil še Grabiča zaradi lenobe in očitne nagajivosti.

Grabič je čutil, da se mu je zgodila krivica, vendar pa ni šefu preveč zameril. Drugi imajo pač več sreče; lahko so bolj leni od njega, pa jih vendar nihče ne odpusti, temveč še napre-dujejo. V tem mora biti neka skrivnost, ki se morda šeasoma lahko razkrije, morda pa tudi ne. Nič drugega ne kaže, kakor poizkusiti sre-čo drugod. Poizkusiti . . . to je vse. Brez za-sluzka se ne more živeti, torej je treba poiskati službo; in kaj more to biti drugega, kakor lo-terija? Kako bi mogel brez poizkusa vedeti, ali bo ta služba boljša od druge, en predstojnik pravičnejši od drugega?

V njegovi loteriji tudi pozneje ni bilo ve-likih zgoditkov. Ali tudi nič posebno hudega ni bilo, kjer se ni zgodila tista nerodnost na davkarji, kjer je bila njegova zadnja služba.

Dve leti je šlo vse dobro; opravljal je svoje de-lo in dobival svojo plačico. Niso ga hvalili, ni-so ga zmerjali, in s tem se je zadovoljeval. Ne-kega dne pa so našli v njegovi knjigi napako. Dokaza ni bilo, da je spraval tistih dvajset kron v svoj žep, reči pa tudi niso mogli, da jih ni. Sam je vedel, da jih ni, ali priznal je, da je napaka sumljiva. Zapustil je službo — prostovoljno; če je ne bi bil tako zapustil, bi bil ven-dar moral oditi. Tedaj ga je zbudla misel, da se izseli v Ameriko. Prišla je nenadoma. A ko je bila v njegovi glavi, so jo začeli podpirati razlogi, množiči se od dne do dne. Osramočen je. Kdo verjame, da je storil le napako, ne pa nepoštenosti? Težko bo dobiti novo službo, in če jo dobi, ga bodo gledali nezaupno in pazili na vsak njegov korak. Ali vsi razlogi niso bili ta-ko močni kakor občutek, da je potrebna znatna izprememba. Doma je zavoženo. Vse skupaj je postalo neprijetno, skoraj zoprno. Kadar je hodil po znanih ulicah, se mu je zdelo, kakor da stoje ob hišah vojaki s šibami v rokah, ka-kor v časih, ko je še veljala telesna kazen. V očeh svojih znancev je opazal prej neznane od-seve, ki so izzivali iskre jeze v njegovih očeh. Nekdanji tovariši, ki so bili že davno na boljših mestih, so se mu videli nenavadno ponosni, žal-ljvo ošabni. Vse mesto je bilo videti izpreme-njeno, ne da bi bil mogel povedati, v čem. Tu-di to je bolj čutil, kakor spoznaval. Ali baš ti občutki so bili taki, da se mu je življenje zazdelo neznosno. Prihajali so trenotki, ko mu je ne-nadoma kri švigala v glavo in se mu je zazde-lo, da mora brez odlašanja pobegniti . . . kamor-koli, le da se skrije pred ljudmi in sam pred sabo. In tako je prodal, kar je imel, kupil li-stek in se odpeljal v Ameriko z bogatimi, neiz-vestnimi sanjami in z velikim, nejasnim upom.

Tako je sedaj tukaj, kjer si ne želi sloven-ske družbe, ker je prišel sem, da najde tukaj nov svet. V deželi je, o kateri pravijo, da je v njej vse mogoče. V deželi je, kjer cvete čudna, staremu svetu nerazumljiva romantika. Tudi on je ne razume, toda občutil je njen dih, ko se je ladja peljala mimo kipa svobode v veli-častni luki in je hoté ali nehoté vse hitelo na krov, ta z radostnim smehom na ustnah, oni s solzami v očeh, a vsi z občutki, za katere ne bi bil nihče našel pravih besed.

Grabič je bil zopet v sanjah. Kakor v otro-ških letih je zopet zidal gradove v oblakih. Me-gleno so prihitevali spomini na povesti o prodaj-calcih vžigalic, ki so brez tuje pomoči postali milijonarji. Tupatam se je megla razredčila, pretrgala, in v daljavi so se raztezale nepregled-ne prerije s čredami močnih bivolv in ponos-nih konj. Brezbrečna jezera so se bleščala v žarkem solncu in veličastni slapovi so metali milijarde diamantov z vrtočavih višin v kipečo globočino. Grabič pa je bil srečen in svoboden in velika zadovoljnost je bila v njegovem srcu. . .

(Dalje prihodnjič.)

UTRINKI.

John Maynard Keynes, ki je bil kot strokovnjak pridržen angleški delegaciji na mirovni konferenci, izreka o mirovni pogodbi zelo neugodno sodbo. Pravi, da je izšla iz hudobne volje in da bo tem boljše, čim prej se revidira na pravični podlagi. Na Angleškem ni po njegovem mnenju nikogar več, ki bi stal na stališču, da se mora ta pogodba izvesti dobesedno. Ali komisija za reparacije mora biti kmalu avtorizirana, da revidira pogodbo v smislu razumnosti in modrosti. Če pa se bo nadaljevalo tako, kakor sedaj, da se od dne do dne kaj uredi, ne vidi pišec nič drugega, kakor večne spore med zavezniki samimi, in reakcije v centralni Evropi, ki ne morejo imeti druge posledice, kakor polom in razdejanje njih življenja.

Polagoma ali gotovo prihajajo resni misleci glede na mirovno pogodbo do enakih rezultatov, kakor smo jih mi že davno označevali.

Londonška "Weekly Nation" se spodtika nad Wilsonovim nastopom proti nameravani "rešitvi" jadranskega vprašanja in napoveduje, da se zavezniki ne bodo ozirali nanj. Pri tem očita prezidentu, da se toliko poteguje za Jugoslovane, češ prej je znal vtakniti večje kršitve njegovih načel v žep. V svojem članku pravi omenjeni list:

"Trpel je nevarno okupacijo Porenja in Šarske doline. Dovolil je, da so se poljske zahteve gnale preko vsake pravice. Umaknil se je v vprašanju zveze Avstrije z Nemčijo, za katero mislimo, da se je bil potegoval s precejšnjo vztrajnostjo. Dovolil je, da se je 3.000.000 Nemcev vključilo na Češkem in Moravskem v Čehoslovakijo. Trpel je, da so se žrtvovali Rusini Poljski in Čehoslovakiji. Ni se postavil, da bi bil rešil južnotirolske Nemce od italijanske aneksije, in veliko ni storil, da bi bil Albanijo obvaroval destruktivnega in moralnega razkosanja. Na stališče pravice se postavlja za nekoliko stotisoč napol civiliziranih ljudi ob Adriji, medtem ko dovoljuje, da se odreka enako jasna pravica milijonom, ki so dosegli višjo stopnjo kulture . . ."

Ena krivica ne opravičuje druge krivice. Jugoslovanom se godi krivica, in tega ne spravi nobena sofistika s sveta. Če je kdo okraden, se ne more tolažiti s tem, da so bili tudi drugi okradeni. Lahko bi tudi povedali, kar smo povedali že dostikrat in dovolj jasno, da ne gre jadranskem vprašanju le za pogazeno pravico Jugoslovanov, temveč za eminentno vprašanje evropskega miru, ki ne more biti nikoli zavarovan, dokler bo stal na balkanskem pragu imperijalizem. Ne le Jugoslovani, ampak vse velike evropske države bodo prizadete, kadar bo začela Italija iztegavati roke dalje po Balkanu, kar je naravna in neizogibna posledica njenega prvega koraka na vzhodni jadranski obali.

Londonški članek je pa tudi brez obzira na to zelo zanimiv. V eni sapi navaža toliko krivic, da bi zadostovale za celo knjigo. Če bi jih mi toliko naenkrat iztresli iz rokava, bi nam dejali, da nas navaža

sovraštvo do zaveznikov. "Weekly Nation" je zavezniški list. Njemu nemara ne bodo očitali kaj takega. Ali če je mogoče z enim zamahom roke nagraditi toliko — po besedah omenjenega lista — velikih krivic, tedaj bi nam moralo biti dovoljeno vprašanje, s katerim smo že nekolikokrat postregli: Kakšen more biti mir, ki je osnovan na tolikih nepravičnostih? Kje je samoodločevanje narodov? Kje je varstvo malih narodov in slabih sploh? Koliko varnosti in koliko trajnosti se more pričakovati od takega miru? . . . Definitivno so hoteli urediti svet. Na podlagi krivice ni mogoča nobena trajna ureditev.

Londonška "Weekly Nation" govori o napol civiliziranih Jugoslovanih. Naša polovična civilizacija naj bo očitno opravičba italijanskih aneksij. Taka opravička je sama ob sebi nemogoča. Toda londonški list je zajel svojo modrost iz italijanskih virov, ki so širili po vsem svetu laž o naši nekulturi in "inferiornosti", prav na enak način, kakor je včasih postopala Avstrija. Italija pa ima proketo malo razloga za tako taktiko. Po čem pa se more meriti civilizacija in kultura našega naroda? Po najvišji stopnji, ki je bila dosežena v okvirju dotičnega naroda, ne, ker je najvišjo stopnjo povsod dosegel le majhen krog srečnejših ljudi, ne pa vsa narodna masa. Po najnižji stopinji ne, ker se najdejo pri vsakem narodu zaostali krogi, iz kakršnihkoli vzrokov izključeni iz splošnega kulturneag življenja. Treba bi bilo poiskati povprečno višino, kar je zelo težko; rezultati, ki se tukaj dosegaajo, so vedno nezanesljivi. Ali kolikor toliko vpogleda daje vendar pismenost prebivalstva. V sedanjih razmerah je to še edino merilo, ki sploh kaj pokaže. Če se ga pa poslužimo, tedaj potegne Italija prav kratek konec. Nič ne očitamo. Ali dejstvo je, da ima Italija skoro največje število analfabetov v vsej Evropi, dočim je v slovenskih krajih, zlasti pa v onih, ki jih hoče Italija anektirati, nepismenost skoraj povsem izginila. Knjige in časopisi so bili po Goriškem in sploh Primorskem tako razširjeni, kakor po pirznano kulturnih krajih Evrope. Če se izvrše italijanski načrti, se bo lahko reklo, da je nekulturnejši element anektiral kulturnejšega. To pa gotovo ni aneksija v interesu civilizacije, katero bo novo razmerje le zadrževalo, zlasti ker bodo politični boji absorbirali veliko več moči, kot bi bilo treba.

Kakor poroča ljubljanski "Naprej", je imelo načelstvo Jugoslovanske socialno demokratične stranke z ozirom na nevarnost položaja po noči 17. t. m. izredno sejo, na kateri je bil sklenjen sledeči protest:

"Izhajajoča s svojega ponovno označenega stališča, ki odklanja vsako nasilno imperialistično rešitev mejnih vprašanj, protestira stranka z vso odločno ogorčenostjo, katero ji daje zavest njenega pojmovanja, proti nameravani nad vse krivični rešitvi, od golih imperialističnih nagibov prevzeti rešitvi jadranskega spora. Naša stranka stoji slejkoprej na stališču samoodločevanja narodov z vsemi primerni-

mi garancijami po vsem od Italijanov okupiranem ozemlju, ter izjavlja, da ne prizna in ne bo nikoli priznala katerekoli druge rešitve. Še posebej protestira proti nevarni reški kolobociji, ki je tem usodnejša, ker ustvarja neizbežno kal nevarnih sporov, katere hoče naša stranka predvsem preprečiti. Reka je predstavljala naše zadnje izhodišče na morje. Z rešitvijo, ki se v tej zadevi pripravlja v Parizu, se nam zapira še ta zadnja pot v svet, kar nas gospodarsko in politično kratkotalo uničuje. Če se že vrše pogajanja —proti naši volji— o katerih delih spornega jadranskega teritorija, tedaj zahtevamo brezpogojno vse ozemlje severno od Wilsonove črte, medtem ko naj v zasedenem delu južno od te črte odloči ljudski plebiscit. Naša stranka bo te svoje zahteve z odločnostjo branila, toliko z ozirom na prizadete kraje, kolikor na nevarnost, ki jo obsega vsaka druga rešitev, ter apelira že sedaj na svetovni proletariat, da ji pomaga v tej svetovni borbi."

Patentirani zgagarji, ki so duševno tako veliki, da ne ostane niti atom njihovega "dela" bodočnosti in potomstvu, bodo pa seveda nadalje preppevali pesem o narodnem izdajalstvu prokletih socialistov. Zaradi česar pa ne pade nikomur niti las z glave.

Angleško časopisje je vse polno protestov proti odloku mirovnega vrhovnega sveta, po katerem naj bi Carigrad ostal Turkom. Nadškofi, škofi, vseučiliški profesorji, učenjaki, političarji in drugi se oglašajo, in vsak ima kakšen poseben argument, s katerim dokazuje, da morajo "Turki iz Evrope ven". Več ali manj so vsi ti argumenti zanimivi, zlasti za spoznavanje raznih psihologij. Ali naposled gre pri tem večinoma za sentimente, v najboljšem slučaju za mišljenja, kar še davno ni dokaz. Kakor pri vsakem drugem vprašanju, bi morala tudi tukaj v prvi vrsti odločati pravičnost. Prav z besedami, da je treba izgnati Turke iz Evrope, je pa že izraženo, da se presoja vprašanje z vse drugih stališč. Kajti če se izganjajo Turki iz Evrope, je s tem znano, da so v Evropi. Po kakšni pravici pa naj bi se katerikoli narod izganjal iz krajev, v katerih živi? In kako naj bi se to povrh praktično izvršilo?

Pravičnost ima seveda tudi drugo stran. Carigrad je bil doslej sedež turške vlade, s čimer pa še ni rečeno, da je bil tudi turško mesto. V resnici je eno izmed najbolj internacionalnih mest na svetu. Ta značaj mu daje posebno lega in v zvezi z njo mednarodna trgovina, zaradi katere je bilo v mestu vedno ogromno število vsakovrstnih tujih zastopnikov. Iz tega se sicer doslej še nikdar ni izvajala pravica kakšne politične suverenitete. Vedno je veljalo načelo, da so tujei tujei, katerim grede gotove pravice, ki pa ne morejo zahtevati vladnih oblasti. Ali mednarodni značaj Carigrada ima še druge vire. Mesto je središče kraja, kjer prebivajo zelo različne narodnosti; vse gravitirajo v Carigrad in vse imajo tam več ali manj interesov. Vendar pa niso interesi nobene tako utemeljeni, da bi mogla po pravici zahtevati oblast sama zase.

Z ozirom na to bi bilo pravično pustiti Turke kakor vse druge tam, kjer žive, v mestu pa dati ena-

ke pravice vsem v onem kraju živečim narodom. To pa ni ne v programu mirovne konference, ne v argumentih tistih, ki nasprotujejo rešitvi vrhovnega sveta. V vseh teh protestih se skriva kolikor toliko sebičnosti. Ampak naposled se lahko prizna, da je tudi v tej sebičnosti nekoliko opravičenja. Carigrad je svetovno trgovsko mesto, in zato je razumljivo, da bi tisti, ki imajo v njem velike interese, radi tam imeli tudi besedo. Vprašanje je le, koliko besede naj kdo ima. S tega stališča bi bila edina rešitev internacionalizacija, ki bi dala vsem brez izjeme enake pravice. Velika težava pa jo zopet v tem, da ni Carigrad edino mesto takega značaja, da pa ne mislijo tisti, ki gošpodujejo nad podobnimi točkami, niti v sanjah na to, da se odreko svoji hegemoniji v prid internacionalizaciji.

Na Francoskem mislijo resno na zgradbo železnice čez Saharo. Niso pač še tako daleč, da bi že začeli polagati tire, toda zadeva se praktično študira in delajo se priprave. Še pred kratkimi dvajsetimi leti bi se bilo tako podjetje smatralo za blazno, danes je Sahara izgubila že mnogo svoje nekdanje groze in aeroplani so pomagali, da se je med vojno odprla že avtomobilom. Včasih je bil velblod edino prometno sredstvo v tej grozni puščavi, sedaj se že lahko računa s časom, ko bo lokomotiva brlizgala tudi čez te nekudaj skoraj nedostopne kraje, polne strahov. In kadar se to zgodi, postane akuten tudi drugi problem, zaradi katerega so že marsikaterega pametnega človeka imeli za norca, problem, da se puščava izpremeni v rodovito zemljo. Stvar ni podobna igrači, toda izvršitev ni nemogoča, in človek, ki je premagal že toliko težav, premaga tudi te. Napredek zahteva to in napredek se ne da zadržati. Čim bolj pa bodo taki veliki problemi postajali akutni, tem bolj se bo kazalo, da ne gre pri njih le za intereseposameznih skupin ali narodov, ampak da so to problemi vsega človeštva; tem jasneje se bo pa tudi kazalo, da je sedanja organizacija družbe nezadostna za uspešno rešitev, in druge, popolnejše oblike postanejo neizogibne. To pa bodo le oblike, ki morejo najboljše zavarovati interese skupnosti.

Anglež Keynes očita državnikom, da niso vodili, prosvetljevali in dvigali ljudstva, ne očita jim pa, da so napačno tolmačili strasti časa. Prvi očitek je dovolj močan, in drugo odpuščanje ga nič ne olajša. Če se postavimo na visoko stališče filozofije, prihajamo do spoznanja, da sploh ni krivcev, kajti vsa naša takozvana svobodna volja ni nič drugega kakor fikcija in vsakdo dela to, kar mora delati. Ali gospodje državniki se sami nikoli niso postavljali na tako vzvišeno stališče, ampak so iskali krivde in odgovornosti povsod. Že zato ne bi mogli ugovarjati, če se merijo njih dejanja z enakim merilom. Toda od njih se je smelo zahtevati nekaj več, kakor od "navadnih ljudi", ker so si sami pripisovali take sposobnosti, da so se postavili na čelo in se smatrali za poklicane, da uredijo svet. Tolmačili so strasti svoje dobe. V smislu tega tolmačenja so pa tudi ravnali. In v tem je njih greh. Doba je bila polna strasti, to je resni-

čno, le da ni mogla biti njih naloga ugajati strastem, ampak rešiti vprašanja v smislu razuma in pravičnosti. Pri takem delu se je vedno treba upirati strastem, ki nasprotujejo razumu in ne morejo nikdar voditi do dobrih rezultatov. Podajati se strastem je demagogija. In ker so zavezniški državniki sami tako ravnali, so si odvzeli moralno pravico, da se ogorčujejo nad izbruhi strasti in demagogijo drugih.

V Italiji je še veliko število vojnih ujetnikov — vsega skupaj okrog 40.000. Italijanska vlada zadržuje zlasti Slovence, Hrvate in Jugoslovane iz prejšnje Ogrske, kar opravičuje s tem, da še ni priznala Jugoslavije. Tisti, ki bi bili v prvi vrsti poklicani za to, so se doslej bore malo brigali za usodo teh nesrečnih žrtev vojne. Meseca januarja je imelo vodstvo italijanske socialistične stranke v Firenci večdnevne seje in zborovanja, katerih se je po posredovanju sodruga Regenta iz Trsta udeležil tudi sodrug Prepeluh iz Ljubljane. Kakor poroča "Naprej", je italijanska stranka na to intervencijo sklenila, da se ima nemudoma započeti velika akcija za oprostitev jugoslovanskih vojnih ujetnikov, in sicer tako v parlamentu, kakor tudi z agitacijo med delavstvom. Nadalje je podal sodrug Prepeluh italijanskim socialistom tudi sliko položaja naših civilnih internirancev v Italiji, in pa položaja goriških beguncev, glede katerih vrnitve delajtalijanska vlada nepotrebne težave.

O takem delu naše bratske stranke v domovni bi seveda zama pričkavali kaj poročila od dobrih "prijateljev", ki se sicer z ničemer ne bavijo toliko in tako radi, kakor s socializmom in s socialisti.

ŠOLA ZA DRŽAVLJANSTVOO.

Ali veste kaj o vzrokih odkritja Amerike, kdo je prvi odkril in kdaj je bilo to? Ali veste kaj so bile Zedinjene države pred revolucijo, kdaj je bila revolucija in zakaj? Ali veste kdo je spisal proglaš neodvisnosti in kdaj je bila proglašena neodvisnost Zedinjenih držav? Ali poznate nekatere glavne voditelje ameriške revolucije izza 1776? Ali poznate iznajditelje elektrike, telegrafa, parabrodov itd., itd.? Ali poznate vzroke civilne vojne v letih 1863? Ali poznate ljudi, ki so vodili protisuženjsko propagando in boje, da se je suženjstvo odpravilo?

Ali veste, kako je treba odgovarjati na vprašanja pri dobavi državlanskega certifikata? Kaj je lokalna, okrajna, državna in zvezna vlada? Kako se te vlade upravljajo? Kakšne so pravice ameriških državljanov itd., itd.?

O vsch teh vprašanjih, ki so važna za vsakega, ki živi v tej deželi in mnogo drugih, se razpravlja vsak pondeljek večer v šoli za državljanstvo, ki jo obdržava socialistični klub št. 1, J. S. Z., na 2657 So. Lawndale Ave.

Pouk je brezplačen. Pridite in pripeljite seboj svoje znance in prijatelje. Čim več slušateljev bo, tim zanimivejša bo šola.

Jugosl. socialistični klub št. 1, J. S. Z.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 115, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 606 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135 West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANCO TEROPČIČ, R. 1, Banonsa, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštних, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in take naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

IZ GLAVNEGA URADA S. D. P. Z., JOHNSTOWN, PENNA.

Cenjeno članstvo S. D. P. Z.:—

Glavni odbor SDPZ. je v zadnjih letih vneto delal za združenje slovenskih podpornih organizacij v Ameriki, vedoč, da s tem dela za koristi skupnega članstva. Pri vsem tem delu je vedno skušal gladiti pota za najprimitivnejši in najcenejši način združevanja.

Združenje SDPZ. z društvom Sv. Barbare se je polagoma povoljno izvedlo in upamo, da je v zadovoljstvo do malega vsemu članstvu.

O združenju, katero je sedaj v teku, je gl. odbor SDPZ. računal, da se bo moglo združenje izvesti

pred časom, ko se ima vršiti 5. redna konvencija, kar bi bilo posebne važnosti za SDPZ., ker bi se organizacija s tem izognila 5. redne konvencije, katero bi nadomestila konvencija združene organizacije. Kaj pomenja konvencija za blagajne organizacij je vsakemu znano — konvencije stanejo tisočake, katere mora članstvo pokriti na en ali na drugi način.

Glasom po splošnem glasovanju sprejete pogodbe za združenje, se bo mogla sklicati konvencija združene organizacije najkasneje v 90 dneh po združenju. Iz tega sledi, da ako se bo združenje izvršilo po samostojni konvenciji, bo članstvo SDPZ. prizadeto z dvema konvencijama, katere bi se vršile le nekaj mesecev ena za drugo. Ako se pa združenje izvrši pred časom, ko bi se mogla vršiti samostojna konvencija, samostojna avtomatično odpade, ker ne bo v istem času več samostojna.

Glavni odbor SDPZ. je na to računal in se prizadeval izvesti združenje najkasneje v mesecu aprilu (to je pred 5. redno konvencijo) s čemer bi organizaciji prihranili tisočake.

Kljub vsemu prizadevanju glavni odbor uvideva, da najbrže ne bo mogoče združenje izvršiti pred mesecem majem; največ zaradi zakonov države Pennsylvanije, kateri določajo, da mora organizacija v slučaju, da se namerava združiti, vložiti prošnjo sodišču za dovoljenje.

Dasi je članstvo SDPZ. že odglasovalo v prid združenja, ni mogoče od sodišča izposlovati v to potrební dekret pred rednim zaslišanjem apelacij meseca junija, kar bi značilo, da se mora vršiti 5. redna konvencija v smislu pravil.

Glavni odbor je vsled tega iskal izhod, kako prihraniti nepotrebne konvenčne stroške in našel izhod v tem, da se čas 5. redne konvencije preloži za nekaj mesecev.

Vsled teh dejstev je glavni odbor sklenil preložiti 5. redno konvencijo na mesec oktober, t. l., pred katerim časom se bo združenje gotovo izvršilo in bo na ta način 5. redna konvencija avtomatično odpadla. Ker se pa glavni odbor sam ne smatra kompetentnim preložiti čas konvencije, izdaje to vprašanje članstvu v odločitev potom splošnega glasovanja.

Glavni odbor je uverjen, da bo zadostna večina članstva uvidela, da je glavni odbor v tem oziru podvzel za organizacijo koristne korake.

Odvisno je torej od članstva samega, ali si hoče prihraniti enkratne konvenčne stroške ali ne.

Tozadevno glasovanje se vrši od vštévšega dne 1. marca do vštévšega dne 12. aprila 1920.

Blas Novak, tajnik.

V POJASNILO.

Na razna vprašanja glede izplačanja smrtnin, katere se nahajajo v oskrbi vladnega varuha tujezemskih lastnin, naznanjam, da smo ponovno vprašali tozadevni urad za pojasnila, ako se zamore izposlovati izplačila smrtnin od Alien Property Custodian in kaj se zahteva v svrhu izplačil.

Konečno smo prejeli pojasnilo, da Alien Property Custodian ne izplačuje temu uradu izročene last-

nine v sovražnih deželah se nahajajočih lastnikov, in da bode izplačevanje istih počakati ukrepov kongresa. Izvzeti so le slučaji, ako je lastnik državljan Združenih držav in se je povrnil v Ameriko.

Iz pojasnila urada Alien Property Custodian je razvidno, da ne more organizacija, kakor tudi lastniki sami iztirjati smrtnin, katere se nahajajo v oskrbi tega urada, dokler ne bo kongres kaj ukrenil v tem oziru.

Tozadevno poročilo se glasi dobesedno:

ALIEN PROPERTY CUSTODIAN

Sixteenth and P Streets NW.

Washington, D. C.

File 001155-II

February 3, 1920.

Slovanic Workingmen's Benefit Union,

Johnstown, Pa.

Gentlemen:

Attention of Mr. Novak, Secretary

Replying to your inquiry of January 20th. in reference to money taken over by the Alien Property Custodian due to beneficiaries who were resident within enemy territory, I advise that the disposition of such moneys must await the action of Congress under Section 12 of the "Trading with the Enemy Act." In a few cases, however such as where the beneficiaries may be American citizens who have since returned to this country, claims may be filed by such beneficiaries under the provisions of Section 9 for the release of any property held for their accounts by the Custodian. As to all others, nothing can be done at the present time to release such property.

I trust this answers your inquiry.

Very truly yours,

BUREAU OF LAW,

By James M. Lean.

Maynard, Ohio. — Spodaj podpisani sem kot tajnik društva št. 59, SDPZ., vedno upošteval pravila, kolikor je bilo mogoče. Ker je pa glavni odbor to spoznal za mojo nemarnost ali strankarstvo, smatram, da mi pravila niso več potrebna. Če bi bil gl. odbor nekoliko natančneje pogledal v zdravniško spričevalo, bi lahko spoznal, da sem jaz pravilno ravnal. Ko je prišel brat Frank Bregar dne 21. aprila k meni javiti, da je bolan, sem mu dal bolniško nakaznico, s katero je šel k zdravniku, zato je tudi zdravnik na prvem mestu napisal datum 21. aprila. Gl. odboru bi moralo biti torej jasno, da sem delal pravilno. Če je pa bil Frank Bregar 5 dni prej pri zdravniku, nato se jaz nisem oziral, ker je proti pravilom. Člani SDPZ., čitajte te vrstice in presodite iz njih, čegava je krivda, moja ali glavnega odbora.

Maxie Yerchin, tajnik društva št. 59, Maynard, O.

V Jugoslaviji je zopet Stojan Protić na čelu vlade. Reakcija je torej zopet na površju. Kako dolgo bo tako, je pa drugo vprašanje. V Jugoslaviji ne bo nazadnjaštvu in sili tako lahko vladati, kakor je bilo nekdanj v sami Srbiji. Očitno je bila Aleksandrova želja, da pride Pašićeva skupina zopet na krmilo, ali s tem je sebi pač bolj škodoval, kakor pa koristil.

Beli teror-razsaja dalje na Ogrskem, in kjer se nikakor ne more poslužiti justice, tam mu služijo navadni bestijalni umori. V Donavi so našli trupla socialističnega urednika Bela Szomozyja, dveh uslužbencev istega lista, in pesnika Adelberta Vasca. Na vsa trupla so bili privezani težki kamni. Szomozy je pred kratkim v svojem listu napadel monarhistične oficirje; takrat mu je vojni minister Friedrich zagrozil z ječo, častniki bele armade so pa razdejali uredništvo. Lahko je torej uganiti, kdo je izvršil te umore.

Pariška "Liberté" zahteva z napetjem vseh sil veliko organizacijo zrakoplovstva za Francijo, češ da se odloči prihodnja vojna v zraku. List zahteva tako ureditev trgovskih letal, da se v slučaju potrebe lahko hitro izpremeni v vojna, in izurjenje zadostnega števila civilnih letalcev, ki bi v slučaju vojne takoj prvi dan lahko začeli z vojaško službo. List navaja, da je Velika Britanija dovolila 15.000.000 funtov sterlingov (normalno \$75.000.000) za zrakoplovstvo, od česar odpadeta 2.000.000 funtov sterlingov na civilno zrakoplovsko službo... Velika torej ni vera v večni mir, in tistim, ki so prepričevalno trdili, da je bila zadnja vojna res zadnja, ginejo lepi upi bolj in bolj. Naravno, če se ne odstranijo vzroki vojn se ne morejo preprečiti vojne.

NE GRAJAJTE VAŠIH LEKARNARJEV.

"Flu" je zopet zadela s svojimi pogubnimi vplivi ljudstvo, kakor prošlo leto. Velike količine Triner's American Elixir of Bitter Wine in Triner's Angelica Bitter Tonic je bilo prodane; mnogim trgovcem so ta zdravila poslala. Naši odjemalci so nam pošiljali pritožbe, toda mi smo delali dan in noč pri odpošiljanju naročil in upamo, da imajo sedaj vsi trgovci, ki prodajajo zdravila, dovolj veliko zalogo naših zdravil, da lahko zadoste odjemalcem. Trinerjevega ameriškega zdravilnega grenkega vina ne prekaša nobeno drugo zdravilo te vrste. Izčisti odvodne kanale brez vsakih neprijetnih posledic, uvrstitev tek do jedi in ojača ves sistem. — Triners Angelica Bitter Tonic je zanesljivo sredstvo za uvrstitev življenske sile in energije in neprecenljivo sredstvo za okrevanje. V slučaju prehlada se lahko zanesete na Triner's Cough Sedative in v slučaju, da imate bolečine v grlu, ga izpirajte s Triner's Antipu-

trin. Vsak lekarnar in drugi trgovci, ki prodajajo zdravila, vas bodo lahko postregli z našimi zdravili; odločno zahtevajte le Trinerjeva in odklonite ponaredbe. — Joseph Triner Co., 1333—43 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Ne odlašajte z naročilom za Ameriški Družinski Kalendar letnik 1920. Stane 65c. Svoto pošljete lahko v poštinih znamkah. Naroča se pri Proletarcu.

"Pot k socializmu" se imenuje knjiga, katero smo prejeli pred par tedni iz založbe Slovenske Socijalne Matice v Ljubljani. Spisal jo je znani nemški sodrug dr. Oto Bauer. Knjiga stane 30c. Za 50c pošljemo to knjigo in še "Demokratizem in ženstvo" od Alojzije Štebi in "Pogled v novi svet." Naročilo pošljite Proletarcu.

ZA IZOBRAZBO

Razširite svoje znanje! Poučite se o socialnih vprašanjih. Razvedrite si duha! Proletarec ima v zalogi sledeče knjige in brošure.

Dr. Oto Bauer: "Pot k socializmu"	\$.30
Alojzija Štebi: "Demokratizem in ženstvo"20
Ethin Kristan: "V novo deželo"30
Enrico Ferri: "Socializem in moderna veda"50
Ethin Kristan: "Svetovna vojna in odgovornost socializma"80
"Katoliška cerkev in socializem"30
"Pogled v novi svet"15
"Kdo uničuje proizvodnjo v malem"20
Socialistična knjižnica (dva zvezka) in naša bogastva10
"Kapitalistični razred"20
"Zadružna prodajalna ali konsum"10
"O konsumnih društvih"10
Upton Sinclair: "The Profits of Religion" (v angleščini)60
David Karsner: "Debs, His Life and Letters" (v angleščini)	1.60
Ameriški družinski kalendar 191950
Ameriški družinski kalendar 192065

Naročilom priložite money order, pošne znamke ali gotovino. Poštnina je že všteta v teh cenah. Naročila naslovite na

PROLETAREC,

3639 W. 26th St.,

Chicago, Ill.

IZŠLA JE NOVA KNJIGA

"DEBS, HIS LIFE AND LETTERS", ki jo je spisal David Karsner. Stane \$1.50 in 10c za poštnino. Naročila sprejema Proletarec. Dobiček, ki ga prinese prodaja te knjige gre v fond za osvoboditev Debsa iz ječe. Ta fond upravlja The Workers' Defense Union in The National Civil Liberties Bureau. Tiskalo se je tri milijone izvodov te knjige in ako se vsa prodajo, bo prinesla prej omenjenemu fondu \$149,500.00. — Ime Eugena Debsa je tesno združeno s socialističnim gibanjem v tej republiki, zato je knjiga, ki opisuje njegovo življenje, vseskozi zanimiva. NABIRAJTE NAROČILA med Slovenci in drugorodci ter jih pošljite nam. Sedaj imate priliko za akcijo; dobite dobro knjigo in ob enem pomagate akciji za osvoboditev Debsa.

Najboljša jugoslovnsaka politična revija v Ameriki je "Proletarec". Vsakdo, ki hoče čitati dobre razprave in članke, bi moral biti naročnik tega lista.